

EEN ROOKVERBOD TE HAARLEM EN ZIJN GEVOLGEN IN 1690.

Den 18den Juli 1690 stelden " mijne E.E.Heeren van den Gerechte der stad Haerlem " een keur vast, waarbij verboden werd, " Tabak te drinken binnen deze stad ofte de Vrijdomme van de zelve op de publyque Markten en Straaten, in de Stoepene, Commenyen ofte Pothuizen, op wagens noch schuiten".

Geen ambachtslieden mochten in dienst van anderen, op hun werk roken. Ook in zijn huis was men niet vrij, op plaats en waar " Turf, Krullen, Hey, Swavel, Hooy, Vlas of andere Brandveroorzakende Materiën " waren, moest men zich het genot van de pijp ontzeggen. Op overtreding was een dadelijk invorderbare boete van zes Carolus-guldens gesteld, welke boete verdubbeld werd, indien de overtreder in dienst van de Stad was. In het geval dat de boete niet onmiddellijk betaald kon worden was voorzien door de machtiging, welke de Hoofd-Officier, de Commissaris van de Keure, de Kapitein van de Nachtwacht en hun dienaars ontvingen: Zij zonden hem, die in overtreding kwam en niet tot ogenblikkelijke betaling in staat was, zijn " opperste Kleed " mogen " afnemen ", indien dit de waarde van de boete had. Anders mochten zij hem brengen " 't haren (hunnen) koste (van de overtreders natuurlijk) in een StadsGijsel-Kamer, waar zij zouden blijven, totdat de boete betaald was.

Indien iemand zich mocht verzetten tegen het ten uitvoer leggen van deze maatregelen, dan zou hij beboet worden met 100 Carolus-guldens, onverminderd nadere " correctie".

De volgende dag werd deze keur op de gebruikelijke wijze afgekondigd.

Uit het stuk blijkt nog, dat vroegere keuren op het roken niet het gevolg hadden gehad dat de Heeren er zich van voorgesteld hadden. Ook nu bleef aanvankelijk het effect uit. Men zondigde er zo openlijk tegen, dat de Hoofd-Officier, Mr. Adriaan Bakker, meende, dat krasse maatregelen genomen moesten worden.

Op Maandag 23 October werd " zekere Jongman " rokende op straat aangetroffen en door de Hoofd-Officier van zijn jas ontdaan, wijl hij de boete niet betalen kon. Dit was de aanleiding tot een volksoploop. De wilde troep ging naar het huis van deze ambtenaar, dwong hem niet alleen " den Rok van den gemelden Jongman " af te geven, maar ook alle boeten, welke hij ter zake van deze overtreding reeds geïnd had, en wierp daarna " met een verschrikkelijk geweld " alle ruiten zijner woning in. Hetzelfde gebeurde bij enige andere leden van de Regering.

Politieke straatslijpers riepen al, dat het nu tijd was, de zoutpacht en andere belastingen " van den hals te smijten ".

Gelukkig bewaarde de burgerij haar kalmte. Zij doorzag de oproerkraaiers en gaf met overtuiging gehoor aan den oproep, om de goede orde met de wapenen tegen het grauw te verdedigen. De orde was hersteld.

De Stadsregering had intussen de Overheid van den Lande van de toestand op de hoogte gesteld, en 25 October trokken 700 man te voet van het Regiment Torlay en verscheidene ruiters de stad binnen. Zij brachten zulk een ontzag met zich, dat niemand zich ten dien einde meer dorst reppen of te roeren.

Twee van de grootste belhamels waren in handen der Justitie geraakt. In het begin van November 1690 werden zij in het openbaar gegeseld. Maar nog velen liepen vrij rond. Om hen in handen te krijgen vaardigden de Heeren Staten van Holland en West-Friesland op 8 November een " Publicatie en Waarschouwing " uit, waarin zij, na warme lof toegezwaaid te hebben aan de goedgezinde Burgerij, een premie uitloofden van 1000 Carolusguldens aan hem, die een deelnemer aan het tumult van 23 October aanwees met het gevolg, dat deze gevonnist zou worden; wie er twee of meer aanbracht ontving deze som voor elk van de belhamels. Bovendien zou de naam van de aanbrenner geheim blijven. Indien deze zelf aan de wanordelijkheden had deelgenomen zou hij kwijschelding van straf en 500 Guldens ontvangen voor elke aangifte van een mededader.

Op een boete van 1000 Gulden, bij niet betaling te vervangen door lijfstraffen, werd verboden de belhamels te " herbergen, huisvesten of te versteeken ".

Deze publicatie had in zoverre het gewenste gevolg, dat Schouten Schepenen (resp. Mr. Adriaan Bakker, Mr. Cristoffel van Valkenburg en Johan de Ram) de namen van enige misdadigers te weten kwamen. Zij hadden echter het hazenpad gekozen.

Met het luiden van de klok werden den 24sten November ingedaagd de navolgende per-

sonen , en hun gelast op Donderdag 14 December des voormiddags te tien ure in personen te compareeren op de Gerechtzitting van dien dag. Deze " citatie en indaginge " had na 24 November nog tweemaal plaats.

De gezochten waren:

- Jacobus van Geldere, gewoond hebbende op de Croft, op den hoek van de Soetemelk-wittebrood-of Heer Fatingstraat.
- Harmen, varensgezel en bedelaar, gewoond hebbende in de Slik of Witte-Leliesteeg.
- Hendrik, broeder van no 2, beroep en woonplaats als no 2.
- Arent Janszn, weever, in de nieuwe Uitleg no 17.
- Bastiaan, in de wandeling Lekker Beetje genaamd, gewoond hebbende in een poort, uitkomende op de Bakenessergracht.
- Adriaan Jansz, pijpbranderszoon, op de Zuid-Voldersgracht.
- Govert Jansz, gewezen kleermaker, op de Bakenessergracht bij de brouwerij van de Passer.
- Marcelis Jansz, timmermansgezel, in het Pottebakkerspoortje op den Burgwal.
- Adriaan Baas van Alkmaar, timmermansknecht, in de Korte Bagijnenstraat.
- Pieter Pietersz, lintwever, in de Kamp.
- Magdaleentje ..... huisvrouw van Marcells de Kuiper, in de Gravinnesteeg.
- Gerbrant Klaasz, bezemmakersknecht, op de Vest bij de Schalkwijkerpoort.

Aan de laatste twee was ten laste gelegd het terugvorderen van de wegens het in het openbaar roken betaalde boeten. No 11 trad hierbij voor haar man op. Latere mededelingen omtrent deze personen troffen wij niet aan, zodat zij vermoedelijk althans voorlopig, in het oord van hun vrijwillige ballingschap zijn gebleven. Een kranteknip sel uit + 1937.

ingezonden door Joh.de Haan.

OPROEP TOT HET REGISTREREN VAN DUBBELMERKEN.

Het is jammer, dat de poging van Hans van der Meulen om tot een registratie van de merken te komen in dit blad niet zal worden voortgezet. Omdat juist het merk ons inlicht over de pijpmaker, gaat er nu een essentieel onderdeel van het verzamelen, n.l. de geschiedenis van het pijpmaken, verloren.

Om er toch iets aan te doen kunnen we b.v. de " dubbelmerken " belichten.

Vooraf in de achttiende eeuw hadden pijpen een dubbel merk.

De gekroonde snoek b.v. leverde veel interessante gegevens op. (zie 18e eeuwse pijpen uit Schoonhoven van D.Duco)

Omdat in iedere verzameling wel van deze " dubbelmerken " voorkomen is het zinvol deze in dit blad te vermelden en af te beelden, zodat we op die manier een overzicht van deze merken krijgen.

Op bijgaande tekening (fig.1) is een vroeg dubbelmerk te zien.

De Tudorroos en de Franse Lelie op één hiel keurig gehalveerd aangebracht. Het pijpje werd in + 1645 gemaakt en is in Gouda gevonden.

Mogelijk had een knecht na het beëindigen van z'n leertijd niet de middelen om een eigen " pijpmakerij " te beginnen en bleef hij bij zijn leermeester om samen het bedrijf voort te zetten??